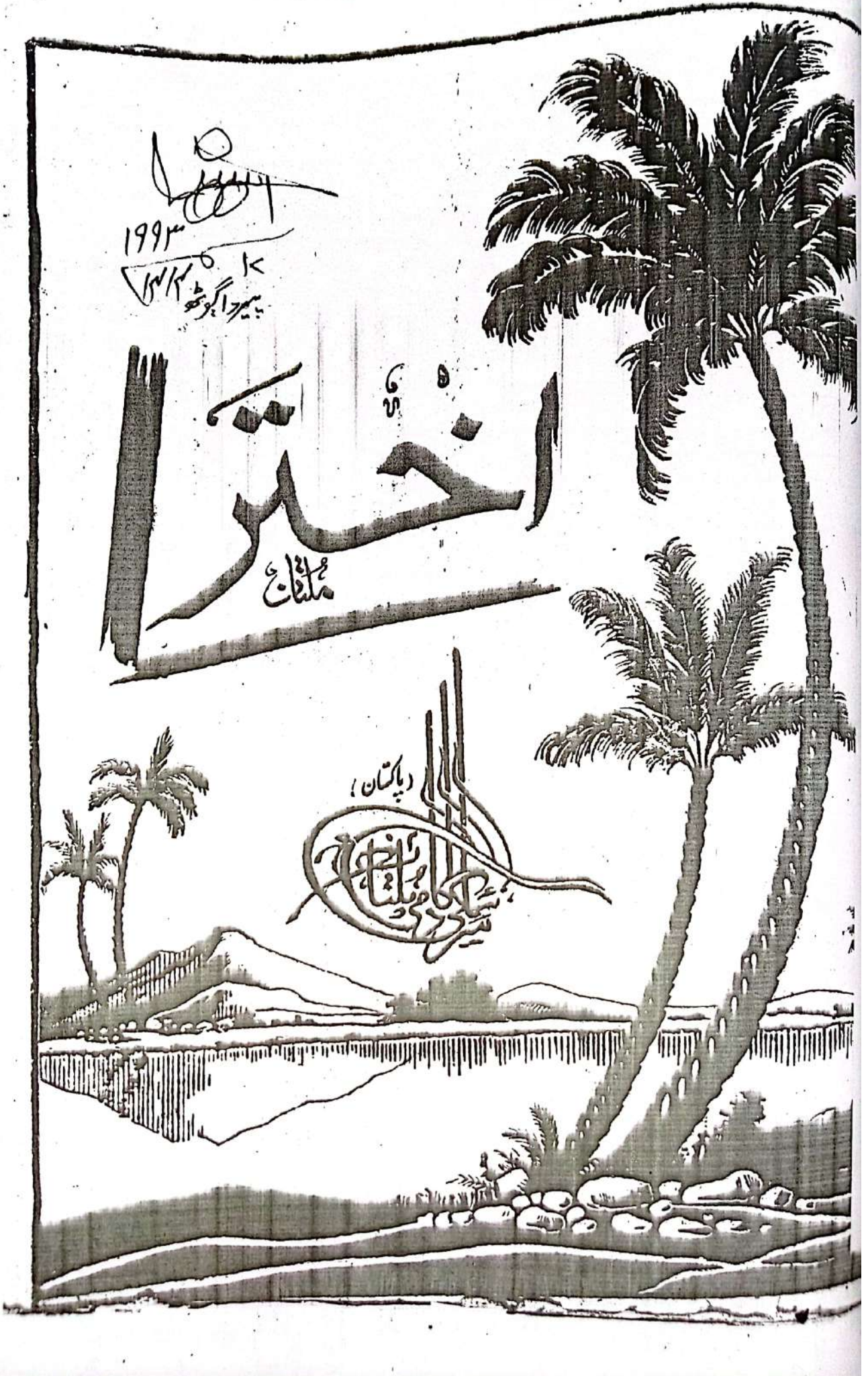

1993
کے ساتھ
پندرہ اگست

خبر
مہنگا

پاکستان
پندرہ اگست

حصہ اول نمبر ۷۱۷

جاری شدہ ۱۹۴۳

ماہانہ سرکاری اشاعت

اخترِ ملتان

جلد ۵۰ • ۲۲ اگست ۱۹۴۸ • شمارہ ۳۲

مخالف مہماٹ

تبرکات

خواجہ فرید - خواجہ میرانی ۲-۴

مضامین

- ۱۰ (ادارہ) خواجہ حکم الدین میرانی
- ۱۱ محمد اسماعیل شاہ احمدانی سندھ سے سرانگلی گو شاعر
- ۱۲ الطاف احمد شان شاہ حسین خان لنگاہ
- ۲۰ نجمہ کوکب دلاری

نظم

- ۲۲ میر حسن الحدادی عشاقی بچشاں دے ناں
- ۳۴ بسنت احمدانی پریت بچارن
- ۳۵ اقبال سوکڑی غنور جو الو
- ۳۶ تحسین سبائیوالوی رگہ لاج ماشقاندی
- ۲۸ ماسم ادوچی سولان دے ڈینہ

افسانہ

۳۹ تحسین سبائیوالوی سہارا

طنز و مزاح

- ۴۱ سید نذیر حسین شاہ گھنگالہ
- ۴۵ چھتیاں تے اشتہار مجلس

نگار:

مولانا نور احمد صاحب مدظلہ العالی فریدی

ایڈیٹر:

۱-۷ کے بلوچ

سال چندکا: ڈالاروٹے

ہرک پوچھا: ۵۰ پیسے

پتہ:

۲۹- رائٹرز کالونی ملتان

پیشہ اختر علی خان بلوچ پرنٹر مولوی منظور صاحب اختر ملتان ہندو پرنٹنگ پریس ملتان مقام اشاعت ہفت روزہ اختر ۲۹ رائٹرز کالونی ملتان

گالہ مہار

قریہ محل و اشرف

پاچڑاں شریف (ضلع رحیم یار خان) توں اساڈے ہک محترم ملکتی حکیم احمد جان صادق فریدی دی ہک دلور چھٹی ملی اے جیکوں اسان کچھ زور بدل دے بعد اتھاں پیش کریندوں ایہہ اسٹریٹ ساریں دے جذبات دا معاملہ اے۔ ایہہ اسان ساریں دی آواز اے۔

پاچڑاں شریف جتھاں حضرت خواجہ غلام فرید دے سجادہ نشین آتے انہاں دے خاندان دیاں جاہیں جاگن تے جاگیراں ہن جتھاں محکمہ اوقاف دے قبضے اپج لکھاں دی جائیداد اے۔ اتھاں ہک محل "قریہ محل" دے نام نال صدیاں کنوں قائم چلیا آندے۔ این عمارت کوں حضرت خواجہ خدا بخش سائیں محبوب الہی اول ویلے بٹوایا تا جڈاں او کوٹ منٹن توں دیرہ پٹ تے این سرزمین کوں عزت تے شرف بخشیا تا۔ این محل دے جوڑ بٹاؤن اپج نواب بہاول خان ثالث عباسی دا بے دریغ روپیہ بے انداز عقیدت تے عبت آتے ہک طویل عرصے دی رات ڈیہنی عنت تے مشقت کم آئی تا کی دلاکتھائیں و پنچ تے ایہہ سوہٹی من موہٹی عمارت تعمیر کیتی تا کی این محل اپج ای حضرت خواجہ فخر جہاں دی پیدائش کیتی اتے این جاہ گھول گھتاں میں فخر جہاں توں جنت حور قصور!

لکھن آلا عالی قدر انسان حضرت خواجہ فرید دی بھیا جایا۔ ایہہ ڈوہیں قطب تے دلی این مقدس محل اپج پے پوتے تے جوان کھتے۔ حضرت خواجہ محبوب الہی دے وصال دے بعد حضرت فخر جہاں دی این محل کوں سرفراز فرمایا تے ایہہ محل "فخر جہانی" محل مشہور

تھی گیا اپنی عمل سے نال سجدہ تک سمیت تعمیر کرائی ایکوں فخر جہاں دی مسجد اکیسا
 دیندا ۱۔ کہ زمانہ تائیں ایسہ عمل تہ مسجد رشد و ہدایت سے انوار نال جگہ گاندے
 دیکھ علم و عرفان دیاں نعمتاں سے خزانہ لڈے دیکھ اتہ ہم گشتہ مخلوق خدا نجات
 آخر دی سے پروانے ہتھوں گیندی رہی۔ این پاک تہ منور ماسول اچ خواجہ فرید جہیں
 شہباز طریقت ذہنی تربیت تھی۔ حضرت خواجہ فخر جہاں جیں دیکھے این جہاں فانی
 توں پردہ فرمایا تاں این عمل اچ حضرت خواجہ غلام فرید لیسرا فرمایا اتہ اوں دیکھے
 ایہ عمل "فریدی عمل" بڈو بچن لگ پیا۔ حضرت فرید لک ہی مسجد عمل سے اندوں تعمیر
 کرائی۔ اتہ این مسجد کون "فریدی مسجد" واناں ڈٹا گیا۔ این عمل اچ لکھاں دی مخلوق ذہا
 پیر و مرشد مادی تہ رہبر جلوہ افروز دیہا این عمارت سے باہر دں ہر ویلے محبت سے
 مارے دیوانیاں واک سمندر ٹھاٹھاں مریندا رہندا ۱۔ ایندی لک ہی لکھ کون ہزاراں
 داری چھیا دیندا ۱۔

این عمل کون حضرت خواجہ فرید سے وصال سے بعد سلسلہ دار حضور خواجہ
 نازک کریم سائیں سجدہ خواجہ غلام مصین الدین سائیں اتہ حضرت قطب لعل بادشاہ
 جہیں قطب وقت غوث زمان بزدگیں آباد تہ تار دکھیا۔ این عمل سے لک پوچے
 وچوں جیکر کوئی چور تہ چار دی وڈوا تاں ہتہ دروازے کنوں او ولی کال بن
 کہ نکلا ۱۔ ایندے وچ اسرار الہی اتہ عشق حقیقی سے پاک امین و دے ہونے
 ہن این عمل دی ڈیٹھی اچ جھومتاں سے والی، سرواد ارباب تہ تندر سر لووا
 تہ کھڑے ہونڈے ہن۔ دنیاوی جاہ و حشمت۔ زرد جواہر اتہ وڈی کنوں وڈی
 آگڑ فون غلامیاں کہیندی ہائی۔ این عمل اچ عطر عنبر تہ کتوری گل اچیل تہ
 باغ و بہار جنت دا نمونہ ڈکھیندے ہن۔ الغرض دنیا و عقبی دے مارے خزانے
 این عالی قدر اتہ مقدس عمل دا سنگار ہن۔ آہ ایہ تاریخی عظمتاں داستا ہ۔ ایہ
 غوث قطب تہ ولیاں دی جنم بھومی اتہ خدائی نعمتاں برکتاں اتہ نعمتاں دا
 خزانہ کیا ڈیاں اچ کیرے حال اچ اے ؟

حضرت قطب لعل دے وصال سے بعد این عمل نال کیا سلوک تھئے اچ
 اے کیرے حال اچ اے۔ کوئی ڈیکھ لگے تاو پنج ڈیکھے۔ میں دی ڈٹھے کیوں

ڈٹھے میگوں خبر کاتے فی۔ میڈے دل نال کیا ہٹی اے میں اکھیں وچوں لہو وہیندا
 آیاں اتے جیں ویلھے اُن دو دعیاں دہنج پوندے اکھیں ہلک پوندیاں ہن۔
 فریدیو! اتاں وی ذرا دہنج کے ڈکیو مولانا نواز احمد خاں فریدی تے صوفی عبدالمجید
 ناز فریدی کتھ ہوتے آؤ تہا کوں ڈکھانزاں کیدا وڈا ستر بھتی گئے۔

تاں پہلے وی اینکوں ڈٹھا؛۔ جیرھی چوکھٹ کوں رُل کے چمدے ٹے
 ایہہ غلاظت دیاں رڈیاں لگیاں پیاں ہن۔ لوک این محل دے کولوں لگھیاں نک
 اتے رومال چا رکھیندن تے تیکھے قدم چنیدے لگھ دیندن۔ این محل دے مقدر
 کوٹھیاں اچ کستی دے لوفر کینے اتھاں چٹے ڈینہاں زنا کریندن ایہہ محل۔
 محل فی۔ کوئی مناسب جاہ وی فی۔ اتھاں کوئی شریف آدمی "کھرا بیٹھوٹ
 وی پنڈ فی کریندا۔ ایہہ محل فی گدھیں وا وارہ اے۔ گیلھریاں چام چھیاں اتے
 اتے بیمار کتیاں دامکس اے۔

فریدیو! ایہہ میں اول محل دا منظر پیا ڈھینداں جیڑھا فخر جہاں محل؛
 جیرھا فریدی محل؛۔ جتھاں اپنے وقت دے غوث، قطب اتے ابدال ورد
 ہن۔ جتھاں اپنے وقت دے جہاں پناہ حاکیاں دے پیر و مرشد رہندے
 ہن۔ ایہہ قصہ اوہوں محل دالے۔! ایہہ محل ہندوتان اچ کاتے فی
 اسرائیل وچ دی کاتے فی۔ چین یا روس اچ وی فی ایہہ اتھاں پاکستان
 اچ اے جیندے اچ علامہ اقبال۔ قائد اعظم وارت شاہ۔ شاہ جھٹا فی
 سچل سرمست رحمان بابا اتے بلھے شاہ دے "پیدائش خانے" وڈے اہتمام
 نال محفوظ ہن۔ قومی یادگاراں ہن او عجائب گھر ہن۔ یارو فریدی ایہو جھیاں
 لاوارث اے۔؟ اچ اوندے ناں دی کھٹی کھاوٹ والے ملک دے ہر جھتے
 اچ دین اوندے محترم ناں اتے زقص و سرود کرائے دیندن لکھاں ہزاراں
 دے بونے نفے کیتے دیندن اینہاں لوکیں وچوں کہیں بندے کوں یا کہیں ادائے
 کوں شرم فی آئی۔ جو اپنی وصولی دا کچھ حصہ این یادگار زمانہ عمارت دے
 تحفظ کیتے وی چا نہرچ کرے۔ کیا امیر بہاولپور کوں پتہ کاتے فی۔ کیا شکر
 اوقات کوں بجاہ گ گئی اے کیا "کوریکے" این دھرتی توں لہ گئیں؟

کیا فریڈ سے عقیدت مند مرگئیں یارو کوئی تاں جواب ڈیوے گا ایہہ سچے ہن پئے بر
 ایہہ کچھ فی کرنگدے ایہہ مجبور ہن فریڈ سے ناں دے خلق خدا کوں لٹن ولے ادارے یا
 بزماں چلاوٹن واسے لوک تاں محض چھند ہن۔ انہاں کوں فریڈ دا تاں پتہ ای کائے فی
 کچھ شاعر لوکاں دا گٹھ جوڑ اے جیڑھا فریڈ دے بہانے اڈوں اڈوں پٹ کھوہ تے بند
 بانٹ کر گھندے۔ امیر بہاولپور بیچارہ عزیز بھتی گئے۔ ریاست کائے فی دہی آمدنی
 نک گئی اے ہن تاں سرکار دے وظیفے اُتے ای گزارا اسے اتے گزارا مشکل ناں تھیندے
 اوقاف دا حکمہ جابیداں اُتے قبضہ کرن دا حکم لے، وصول کرن دا حکم لے، جابیداں کوں قائم
 رکھن انہاں اُتے خرچ کرن اتے عوام الناس دے روحانی جذبات کوں سمجھن دا شعور انہاں دے رُوپن
 اچ کائے فی۔ کاروباری شعور کوں وی ایہہ حکمہ خالی اے ایہہ جیہاں شانیں ادا تارنجی محل جیکر
 روس وچ ہوئے ہا تاں او ایگوں شاندار عجائب گھر بنا ڈیوٹن ہا۔ اتے ایں کو ایوں ڈیڑا نفع
 چاؤن ہا۔ بر ایہہ اساڈا حکمہ اوقاف اسے ایگوں صرف ہرکا فکر ہندی لے جو لکھاں تے کرڈاں
 دی جابیدار وچوں سال اچ کہ ڈو ہزار روپیہ عرس تے کیوں خرچ کرے جیکر کہ، ادا، اعلیٰ افسر آکے
 ڈیکر گھتے تے دلا Good Book اچ ناں آسجے۔ تاں جو دلا سارا سال ٹھیکے کمیشن تہنواہیں گھید
 دھاندلی کیتے چھٹی ڈھیج ونجے۔ کوریجے آمدن سائیں جاگیراں اول تادی اصلاحات دی نذر
 تھی گئیں اتے دلا حکمہ اوقاف پڑھائی چاکیٹی۔ ہن تاں غریبی حال ایہہ اے جو سال پالی
 ڈو ڈو کاراں وی نئے گھن سگدے۔ صبیحاں کوں ڈیوٹن کیتے چندن ہار دی کائے ریہے اٹوا
 کہ کہ صاحب خدمت داری کیتے سینکرہ نکران یا حاضر باشاں دا وی فی رکھ سگدا۔ ڈاڈھے
 ہلاک ہوؤں سائیں! باقی رہ گئے عقیدت مند تے فریڈ۔ اوہ بیچارے جیندے پیراں کوں رجاوٹن
 مویاں دی خبر لاہوں یا انہاں دیاں نشانیاں کوں سانجھن انہاں سارے تھوکان وچوں میڈی
 نظر دلاؤ لا اوقاف اُتے محکمے دو وچ پونڈی اے بھئی لاکھاں دی مادی تھی تہنواہیں۔
 کروڑ دے لگ لگ سادی آمدنی تہا کوں فریڈ دی جابیدار کوں عقیدتی اے تاں خدا نے
 کیتے آہر پاہر کرو۔ حکمہ اوقاف دے صوبائی ایڈمنسٹریٹو دی خدمت اچ فریڈ کرنیواں جو
 کہ خاص افسر کوں موقع دے پٹھ کے صورت حال کوں سمجھن اتے فی الفور لکھاں لوکیں
 دی عقیدت تے محبت دے منبع کوں تباہ تھیوٹن کوں بچاؤن دا ترلا کرن۔ اسان بہوں
 تہاڈا سپہاندا : بلوچ
 وڈا احسان جاسٹوں۔

کافے

میڈا عشق وی توں میڈا یار وی توں
 میڈا جسم وی توں میڈا روح وی توں
 میڈا کعبہ، قبلہ، مسجد، منبر
 میڈے فرض فریضے، حج زکواتاں
 میڈی زہد عبادت طاعت تقویٰ
 میڈا ذکر وی توں میڈا فکر وی توں
 میڈا ساؤل مٹھرا شام سلونا
 میڈا امر شد نادہی پیر طریقت
 میڈا آکس امید تے کھٹیا وٹیا
 میڈا دھرم وی توں میڈا بھرم وی توں
 میڈا اوڑکھ سکھ روٹ کھٹن وی توں
 میڈا خوشیاں دا اسباب وی توں
 میڈا احسن تے بھاگ سہاگ وی توں
 میڈا پوکھن بھالٹن جاچن جوچن
 میڈے ٹھٹھ ساہنے مونچھ مونچھاری
 میڈا دین وی توں ایمان وی توں
 میڈا قلب وی توں چند جان وی توں
 مصحف تے قرآن وی توں
 صوم سلوۃ۔ اذان وی توں
 علم وی توں عرفان وی توں
 میڈا فوق وی توں دجہان وی توں
 من موہن جاناں وی توں
 شیخ حقائق دان وی توں
 تنکیہ مان تے، تران وی توں
 میڈا اشرم وی توں میڈا شان وی توں
 میڈا درد وی توں درمان وی توں
 میڈے سوالاں دا سامان وی توں
 میڈا بخت تے نام نشان وی توں
 سمجھن سببان منجان وی توں
 ہنحوں دے طوفان وی توں

میڈے تلک تلوے سیندھاں مانگاں
 ناز نہورے تان وی توں!

نصیحت نامہ

حرص ہوا سبھ کوڑا ہستی
 باہجوں عملاں کیوں مغزور ہستی
 تیکوں و پنچنا منزل دور ہستی
 پے خرچ عمل کچھ چایا ہستی
 خاک تیل ہی بنسیا د ہستی
 سبھ عمل گئی برباد ہستی
 باہجوں عملاں کیوں دشا د ہستی
 کوڑی دنیا مال چیت لایا ہستی
 دم حیات کنس ددا ہستی
 اتے لوح قلم دے لکھدا ہستی
 بہتی غفلت دے وچ اہڑا گئی
 چاندی سوئے کوں خاک لایا ہستی
 ذوق نہ رکھیو رب سیتی
 نیک عمل نہ کیتیو رب سیتی
 اللہ بخش کرے ایں سبب سیتی
 برستی نبی من لایا ہستی
 زچھے حیران ہیں
 راہیں ڈینہاں سرگرداں ہیں
 چار ڈینہہ اکتال مہمان ہیں
 کوئی سن خط عمر لکھوایا ہستی

اللہ واناں کریم اے
 رب رزق ڈیندا عظیم اے
 اوتاں قائم ہئی قدیم اے
 جین عالم کل اپایا ہستی
 بدیاں واراہ توں چھوڑے
 ترسیہ رکھ کر اہن پنج پھرے
 تیکوں لائق جنت رب کرے
 سیتی کلمہ ایمان سوایا اے
 ترک صلوٰۃ دا کر نہیں
 پھند مکر جہان دا پھر نہیں
 راہ چھوڑتے مارا او جھر نہیں
 تیکوں ہند نصیحت ٹایا اے
 ثابت رکھ لہستیں تائیں
 کر حکم ایمان تے دیں تائیں
 دوزخ جاہوسیا مشرکین تائیں
 جنہاں حق واراہ بھلایا اے
 چاٹ توں اپنی اصل تائیں
 کو لہوں سڈ پہلا ہوش عقل تائیں
 ہمراہ بنا نیک عمل تائیں
 تیڈے ساتھیوں بار لڈایا اے

عقل دے کم نہ مول کریں
راتیں ڈینہاں وظیفہ پھریں
اندر مال پر ایادب دھریں

کہیں جادو واقعہ سکھایا ہی
غفلت دے وچ نت پھریں
خمر پی کے کیفی ہتی کھڑیں
کوئی پچ آکھے شوخی لڑیں
نفس شیطان بھیرا لڑ لایا ہی

فقرا تیں توں من بہوں
علمادی خدمت وچ بہوں
اونہاں کولوں بھاگن بہوں
بہوں انہاں کولوں بھاگن بہوں

قادر اگوں منت روئیں
بیج نیکوئی دا کچھ پوئیں
بہوں جاگن تے تھولا سوئیں

مال ستیاندا چوراں چایا ہی
کاف کون جوک لہتی تھییا
سر عملاں دی پوٹ پو لیا
منزل منزل شرح کر لیا

کچھ دام ورم کٹھہ پایا ہی
لیل رات گنوا پو سوئی کر
دل دنیا تے حیران ہو کر
توبہ کھٹ تو دہیلا روئی کر

رب وچ قرآن فرمایا ہی

سالتی تیزے جو چل گئے
وچ خاک مکان اچ گل گئے
بھنھاں لکھ کر ڈراں لڑ پئے

تیکوں وچنھاں ضرور ہن آیا ہی
شرعل بن ہو سیا
نیکیاں باجھ اتھاں رو سیا
چڈاں ویسین ڈراں گل پو سیا
بھ کوڑا کاج رچایا ہی

صبر کر رب ڈیوی جزا
کچھ ہتی تاں اللہ دے ناں کٹا
بھنھاں مکاں کنوں اپو کم بھلا
کہیں سالک فی حرف ثابا ہی

ضالو کیتو سبھ سرتا میں
پل یاد نہ کیتو فترتا میں
کھڑا منظر ہیں خیرتا میں
ہن ویلا چلین دا جو آیا ہی

طاہمت کچھ نہ کیتیا
جام غفلت بھر بھر لیتیا
ایہا روح اچ ہتی لیتیا
ہن آپ کول آپ کچایا ہی

ظاہر شیخ سڈیندرا ہیں
پکڑ تہیج کر پھلیندا ہیں
رشتہ کھاتے کوڑا لیندا ہیں
کہیں خوب ہنر سکھایا ہی

من محمد مصطفیٰ

صدق نال توں کلمہ آکھ شا

انہاں تائیں ڈیسی رب جنت جا

جہناں کلمہ آکھ شایا ہسی

نیت نیکی دی رکھ سدا

تیکیوں عزت ڈیسی آپ خدا

نال خلق واسخن پول بھلا

ایہو شیوہ بزرگی دایا ہسی

لائی نہا نیکیوں این کیتو

گھٹ ظالم غفلت و ابھر پنتو

بازمی کھیڈوی جلیتی ہار بیٹھو

جہناں خام کھیڈن سکھایا ہسی

یاو اللہ تائیں نیت کرو

نیک راہ اتے قدم تئاں دھرو

اے انعام ہتھاندا آیا ہسی

این کلیمی پارن سکھایا ہسی

وقت و ماگیو غافل

اٹن آکھ نیندا اے قافل

او ہو بارگراں اے عاقل

بھیر ہسی جنس وائل پایا ہسی

ہوش گنوا یو این سبب

دلوں سپاوسار پو خوب رب

توں جہناں نہ ڈٹھا کوئی بے اوب

جہناں ڈوہیں جہان بھلا یا ہسی

حضرت خواجہ محکم الدین سیرانی رحمۃ اللہ علیہ

سید بلھے شاہؒ تھے ہک طالب حق گل غیر محمدؐ دی سنگت
 اچ تلمیذی شیخ عبدالحکیم قادری دی خدمت اچ حصول
 فیض کیسے حاضر تھے۔ انہاں بلھے شاہ کون اکھیا جو
 تیکوں جیرھی نعمت ملنی اے او حضرت عنایت شاہؒ دے
 ہتھوں بسی قصور و بچ کے انہاں دی خدمت اچ حاضر
 تھے۔ سائیں عبدالحق کون اکھیونے۔ توں اپنے
 گھر چلا و بچ جیرھے بزرگ دے طفیلوں تیکوں فیض
 پہنچے او آپ تیبڈے کول پہنچسی۔ خواجہ عبدالحق
 سائیں انہاں دے ارشاد دی تعمیل کیتی تے حضرت
 خواجہ اولیس قرنی کجھ ڈینہاں دے بعد زیارت تے
 بیعت کون مشرف آن کیتا۔ ایں نسبت دی وجہ توں
 آپ خواجہ محکم الدین سیرانی اتے انہاں دے خلیفے
 تے سجادے "ادلیسی" سبڈویندن

چلہ کشی خواجہ محکم الدین سیرانی سائیں تقون
 دے مرحلے توں فارغ تھے تاں مرشد
 حکم ڈٹا جو حضرت شیخ چاولی دے مزار مبارک تے
 چلہ کشی کر۔ ایہہ ڈاڈھی ا دکھور ریاضت تے ڈاڈھا
 مجاہدہ یا۔ خواجہ سیرانی حکم دی تعمیل کیتی تے ملتان
 آکر ایں مزار مبارک تے ریاضت تے مجاہدہ کیتا
 اتھان اللہ کریم تے بخلیات تے انوار کون مستفیض
 باقی ۲۲

خواجہ محکم الدین سیرانی جنہاں کون لوک صاحب
 السیرتے ناں ناں یاد کریندے ہن۔ وڈے صاحب
 کرامت بزرگ ہن۔ پرے پرے تائیں و بچ و بچ کے آپ
 ہوویں دین دی تبلیغ فرمائی۔ آپ نت سفر اچ رہندے
 ہن۔ ایں لیوں "سیرانی" انہاں دالقب بن گیا۔ سائیں
 ہوویں دوس نظامیہ دے مطابق اسلام دے علوم دی
 پوری تسلیم پائی۔ نکتے لا اپنے سو تر بھراتے مرشد خواجہ
 عبدالحق اولیسی دے ناں دہلی و بچ تے علم پڑھیا دہلی
 اچ آپ کون خواجہ فخر الدین فخر جہاں دہلوی دی شاگردی
 لقیب تھی۔ انھوں فارغ تھی کراہیں وطن دو آئے ناں
 اتھان عربی مدرسیاں دے استادان کون تفسیر تہذیب
 دے مسئلیاں اچ بصیرت کون مستفید فرمیدے رہے
 انہاں استادان وچوں بہاد پور دے جید عالم مولوی محمد
 تے حکم غلام مرقتی دی شامل ہن۔

علم مرقت خواجہ محکم الدین سیرانی دے
 سو تر بھراتے مرشد خواجہ عبدالحق
 دینہاند ازاد خانقاہ کونوں ڈو ڈھائی میل تے پندھ تے
 اے سائیں دوحانی فیض حضرت خواجہ اولیس قرنی
 کونوں گھدا۔ ایں سلسلے اچ اصحاب سیر ایہہ واقعہ
 بیان کیتے جو خواجہ عبدالحق سائیں مشہور صوفی شاعر

بقیہ :- حضرت خواجہ محکم الدین سیرانی

فرمایا۔ پہلے دی حالت اچ آپ کوں کئی واری
"سیر دنی الارض" دی دلپذیر آواز کئے پی ایہہ
اشارہ پادین حق دی تبلیغ دا۔

چلے توں فارغ تھے تاں مرشد دی اجازت
نال دنیا جہاں دی سیر و سیاحت کیسے لکل کھڑے
تھے۔ وسعتی وسعتی قریہ قریہ تر پھر کے بھوئی
بھسکی مخلوق خدا کوں علم و عرفان دے انوار نال
منور کرن لگے۔ پاپیادہ ائی حج کیتے تے خراسان
ایران، سندھ، جیلگیر، کالھیا دار، دادا جیل،
کوٹ مہسن، بھڈی دیرہ، بہاول پور دے
علاقیاں اچ ہمیشہ سفر اچ رہندے ہن۔ آپ بوریں،
جھان جھان دیرہ لایا او علاقے انوار ہدایت نال
منور تھی گئے۔ ڈڈراتی کنوں زیادہ مکی جانہ رہندے
ہن۔ پیریں سفر کریندے ہن۔ کہیں کہیں دیکھے
"توکل" نال، دے گھوڑے اتے دی سفر کریندے
دہندے ہن کڈا مل کڈا مل "درگا" نال
آتا تے دی سوار تھیندے ہن۔ نیچے مسازاں،
غاز تچد، غاز اشراق، دخالق درود تے نقلیں
ساری حیاتی قصانہ کیتیاں۔ ہمیشہ وضو نال ہوندے
سی۔ آپ ہمیشہ ساری زندگی شریعت اتے
پابند رہیے۔

ریاضت تے مجاہدہ دالے حال تھی کیا جو
آپ دے مرشد خواجہ عبدالقادر جیلانی فرمیدے

ہوندے ہن۔ جو میں خواجہ محکم الدین کو نفر واپک
چاول ڈتا یا۔ تے اپنی محنت نال ہزاراں
مٹاں دی ڈھیری بنا گدی اتے خواجہ محکم الدین
سیرانی خواجہ نور محمد بہاوری دے ہم درس ہن۔
خواجہ سیرانی دے روحانی فیض نال ہزاراں
گمراہ تے غلط کار لوکاں ہدایت دی راہ لہسی
اتے انہاں دی دنیا ای بدل گئی۔ بلکہ انہاں
انگن تے پیاں کوں ہدایت تے لایا۔

ہک ڈاکو دا واقعہ

آپ دے زمانے اچ
ہک مشہور ڈاکو غنم داؤد
لودھرا چلے ڈینہہ اچ مسافراں کوں ٹٹ گنڈا
ہا۔ ہک داری خواجہ سیرانی اتدے علاقے چوں
ہے لٹکدے ہن۔ جو او کول آگیا تے آپ ہواں
دا کبل آپ تے ہوندے توں پھک کھدا خواجہ
سیرانی دی ہک نظر اتدے سراپا دو گئی تاں اوں
ڈاکو دی دنیا بدل گئی۔ سنگدل ڈاکو گھنٹی تک
پیا۔ تے ڈیہدی لای ڈیہدی ای ڈیہدی ای شخص ہک نیک
تے صالح انسان بن گیا۔

خواجہ سیرانی دی نسبت "ادیمی" ہا ای
مسک اچ بزرگانِ ملت دی ارواحِ جلیلہ کنوں
اکتساب فیض کیتا دیندے اتے اکتساب کہیں
ہک بزرگ تائیں محدود نی۔ ڈھجی گالہ اے جو
آپ دی حیاتی منہاج شریعت دی پابندی تھی
آپ کہیں ایہو جوہیں مسک کوں ظاہر نہ کریندے
ہن۔ جس کوں اختیار کریندیاں کوئی انجان متوکر

کھا دینے لاجوئی آپ ہو دیں لوکیں کوں فرمایا۔
 مجذب لڑاں نال ڈیر میل جول ٹیک
 فی کوں جو ایہ لڑک شریعت دی پابندی نہیں
 کریدے۔ ٹیک اسے جو مالکی مٹھی ہوندی لے
 برائیدازرا جیہاں حصہ شافت نال اکودہ مٹی
 دینے نال او پلید مٹی دیندی لے۔

حاکماں کنوں بہری

فرمان: ہلاں سارے لوک خدمت اچ حاضر
 ہن۔ جو اچن جیت، مٹان لے ساکم نواب مظفر خان
 آئے آپ دے مٹھے آنے ڈٹ بے گئے اسے
 بک، ڈو مٹھے جیہاں گانہیں کر کے اونگوں ٹور ڈتوںے
 نواب محمد بہاول خاں ثالث بک واری
 حاضر مٹیا تے عرض کیشس جو میگوں کوئی وظیفہ
 ڈتو۔ آپ فرمایا تیزدا وظیفہ ایہہ اسے جو توں خدا
 دی مخلوق نال انصاف کر۔ اپنی حکومت اچ کہیں
 دے اتے ظلم نہ کھیو ڈتے۔

وقتا

دفات کنوں کجھ ڈینہہ پہلے آپ
 دا ارادہ خراسان و بجن دا ہا۔
 پرکھے ارادہ بدل ڈتوںے۔ اتے ڈیرہ اسماعیل
 خان دی بک دسی تیری اچ قیام فرمیوے انھوں
 اوچ دے کول آئے اتے انھوں کا ٹھیا وارڈا
 رخ کیتوںے۔ کجھ ڈینہہ دہراچی بندر اتے نرے
 تیرے دے علاقیاں اچ نیکی امنوں ربیع الثانی
 ۱۱۹۷ھ اچ بھجائی وطن دو پٹن دی نیت ہاسے

تے بک مرید حافظ محمد کوکی مرض کیتا۔
 حضرت ایک رات میگوں وی بخشو۔ آپ
 دعوت من گدی کجھ تذکرہ نگار لکھیندن جو حافظ
 نے رات کوں انہاں دے کھتے اچ زہر لا ڈتی
 کیوں جو ماوندی تے بہناں انھوں دے مریدان
 دا پیشا ہی جو حضرت دا مزار مبارک ادھوں غلام
 اچ بنے خواجہ سیرانی اوں زہر دے اثر نال وفات
 پاگئے۔ من کنوں پہلے وصیت کیتوںے جو حافظ
 کوگی یا کہیں بے کوں کوئی گزند نہ پہنچایا وینے۔
 حافظ کوں ڈاہ روپے ڈتوںے جو بیچ روپے کفن
 اتے خرچ کریں۔ اتے بیچ روپے دی خیرات کھچوڑی
 اتے کہیں جاہ لے لو یا کھٹ کر ایں میگوں دفن کر
 ڈیوں۔ حافظ کوشش کیتی جو آپ دی وفات
 دی خبر بہاؤ پور نہ پہنچے۔ برآپ دے بک
 مرید میاں ابوطالب انھوں خط پا ڈتا۔ چھہ مہینے
 دے بعد خط پھتا۔ تے میاں اویس بخش حافظ
 محمد اعظم انھوں خواجہ سلطان احمد تے تراسے
 خلیفہ۔ خلیفہ محمد ابن میاں محمد گڈن تے خلیفہ،
 خدا بخش ادھوں ویلے کا ٹھیا وارڈو بھیجے۔
 جڈوں آپ دی میت جردچوں کڈھی گئی
 تانا لویں لگدا ہا جو ہنے ہنے دفن تھے ہن۔ بدن کولا
 تے کفن دچوں خوشبود نے ہتے پے اٹھیندے ہن۔
 جنازہ منزلان مریدا مریدا بہاؤ پور دی بک
 ڈینہہ لائی وستی جیا پوسٹی اچ پھتا۔ انھوں خواجہ بہری
 دی منہ پوئی بعدی علیہ ہائی رہندی ہائی۔ اوں دی

سندھ دے سرائیکی گو شاعر روحل صوفی

(۱)

سندھ دے سرائیکی گو شاعران دی گول بھول آتے انہاں کون سرائیکی
حلیقہ وچ متعارف کراون دا ذمہ اساڈے مہربان احمد افی سائیں کڈو کشاں
چاتا ہا۔ تاں گھہ تنگدیں جیڈوں کئی مہینے ویہا گئے تاں اسان ایہہ چاتا جو سائیں
کون اساڈا عرض بھل گے برا ایہہ نکالہ نہ ہاٹی احمد افی سائیں برابر گول بھول
اچ ندھے ہوئے ہئی تے ہئی آڈھے ددجن بھیلے وسریے نامی شاعران کون لہہ
گھئی ائیں۔ انہاں دی این وعدہ وفاقی اساڈے آتے جیوہی ویت لائی اے او وسارن
دی نیق اسان انہاں دے مشکور ہیں۔ این سلسلے دے پہلے ڈو شاعران دا
تذکرہ پیش خدمت اے امید اے جو "اخترا" دی سنگت کون ایہہ
سلسلہ ڈاڈھا بھالسی۔

(ایڈیٹور)

توڑتے خانہ دے نگران بن گئے۔ برحقو لاٹرمہ ہتھیان
جو ہک وزیر میر بہرام خان کون میان سر فراز کلہوڑ
مردا ڈتا۔ این واقعے صوفی سائیں دے دل اتے اثر
کیاتے آپ ہوئیں انوکری چھوڑ ڈتی تے تھل دے
مقام "ہرمات جی پیٹ" اچ دینج بسیرا کیٹونے۔ کجھ
عرصے بعد ضلع محکمہ اچ جھوک شریف دے مشہور
بزرگ صوفی عنایت شاہ دے وزارتے مشکف ہتی گئے۔
ولا اتھاں سجادہ نشین شاہ عزت اللہ دے خلیفیاں

روحل سائیں ۱۹۳۳ء یا ۱۹۳۴ء اچ عمر کوٹ علاقہ
عقراچ زنگیزہ بلوچ گھرانے دے ہک بزرگ شاہو فقیر
دے گھر چلے جائے۔ ایہہ اوزمانہ ہا جو جو دھ پوراچ
راجہ بچے سنگھ تے سندھ اچ کلہوڑیاں دی حکومت
ہالی۔ وڈے بھراواناں سلطان تے چھوٹے دانان
میوہ ہا۔ روحل سائیں فارسی عربی دی تعلیم پائی ہئی۔
میان نور محمد کلہوڑا دے دربار اچ روحل سائیں
دافنات راجو بیکھی وزیر ہاتے اوں دی مدد نال آپ

اچا دل گئے۔

ڈھیر ڈھیر نہ ہتھے ہن جو میاں سر فراز کھوٹے
 کون چنل خوراں بید راہ کینا جو رد عمل فیر تو شے خانے دا
 حساب پوری طرحاں تی ڈے گیا۔ سر فراز کھوٹے
 فیر رد عمل کون پکڑا دن کیتے سپاہی بھیجے۔ سپاہی جیہں
 ویلے اتھاں پہنچے تاں رد عمل سائیں ہک ڈھیرہ دی
 مہلت منگی۔ بر پچھے مہارے میاں سر فراز کھوڑہ تخت
 کنوں محروم تھی چکیا ہا اسرکاری سپاہی پچھاں دوہٹ
 گئے۔ رد عمل سائیں فیر ہی حال چا دھا ریپا تے ملک
 ملک دی میردو نکل کھرے ہتھے۔ اہل اللہ دیاں زیارتاں
 تے عالماں فاضلاں دی صحبت کنوں فیض پیندے
 سالہا سال جو دھ پور، بیکانیر تے جلمیر دے اندر
 باہروں پھر دے ٹردے ریہے۔ ہندو سادھوواں
 تے بیراگیاں درویشاں دی مجلساں بھگتیاں۔
 تے اپناں وچوں پہوں سارے چیلے دی بن گئے۔
 راجہ بھجیہ سنگھ آپ دا پہوں معتقد ہا روحل صوفی
 ہندو داں کون صوفی مسلک سمجھا دن کیتے ہک کتاب
 "آگم وارما" لکھی۔ جیڑھی ہندی اچا پایے دی کتاب
 سمجھی ویندی ہے۔

کون جاگیر جا سیدا ڈیو نا چا ہندہ ہن ہر آپ نہ گھدی
 کوٹ ڈیہی دے کوہوں کوئی دستی اچا ڈیو لا تھو
 اتھاں کئی حاسد کھرے ہتھے گئے۔ تے آخر رد عمل
 سائیں دنیاں کون ای پھٹا کر ڈاتا تے کھرے ہتھے
 روہڑی دے کوہوں پے لنگھدے ہن۔ جو کر پھر کھڑی
 نال پانڈاڑ پونے۔ ایسکوں انہاں اللہ دی مرضی
 چاتی تے اتھاں ڈیرے لا ڈتو تے۔ ایں کنیری
 دی جھاڑی کون اللہ بخت جو لا ڈاتا تاں اتھاں
 "گوٹھ کنڈڑی" ناں دی دستی وکس گئی تے عاشقاں
 دا قبلہ بن گئی۔ آپ فرمیندن سے
 کنڈڑی میں کلتار ڈھٹو سے
 راجھن رمن وارو یار!

اتھاں ہک مدت روحانیت تے شاعری
 دا فیض ڈیندے اختر ۱۸۰۲ء وچ اللہ کون پیا سے
 ہتھے گئے۔

حال

سائیں روحل ڈوشادیاں کیتیاں ہن
 پہلی وچوں ڈو پتر شاہو فیر تے غلام
 چنے تے دو جھی مانی وچوں دریا خاں تے خدا بخش فیر
 چھے۔ آپ بہوں پہتے ہوئے ولی ہن۔ تے کنہاں
 کتاباں دے مصنف دی۔ ہندی زبان دے پار
 رسالے انہاں لکھے۔

- ۱۔ من پر بوند
- ۲۔ رو بخت گرنتھ
- ۳۔ سر پگیاں
- ۴۔ آگم وارما

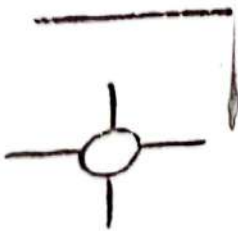
باقی ۲۵

روحل سائیں ۱۸۸۳ء اچا میر فتح علی خاں تالپور
 ہالانی دے پرتے کھوڑیاں کون ڈھا کراہیں سندھ
 کون فتح کیتا ولاخیر پوردا علاقہ میہ بہرا ب خاں دے
 حوالے کر ڈتا۔ تالپور میر سائیں روحل دے قدردان
 ہن۔ کیوں جو آپ ہوراں میر بہرام خاں دی شہادت
 دی وجہ توں وزارت چھوڑی ہالی۔ میر تالپور آپ

امیر پالہ مرشد والا کسر کہنے رکھ بیجی میں !
 روحل وچ رنداں دی تھیں عاشق ناں سیدیں
 ۲۔ مہم موج محمدی اندر پاتم سہرا ستر
 رحمت عالم بن کے آیا تو نیرا کتب لوا
 مرشوان منزل یا لا فقید
 روحل اشرف عالم اندر پیشہ مینا پانی

کافی

عشق اللہ دا مشکل پوندا
 عشق اللہ طا ادکھا اڑا نکا
 نہیں رکھدا کسر و اسان
 خون جگر داپراں، سہلیں عاشق تیرا
 عشق اللہ دا مشکل پوندا
 جوگی جگت وچ آہن جھاگا
 سرت دے سون دھیان دا دھاگا
 کیان دی کہ تری سیواں
 عشق اللہ دا مشکل پوندا
 روحل آکھے سرت موالی
 ورد منداں دی اے ایہا پالی
 جیندی مر مورجیواں
 عشق اللہ دا مشکل پوندا

شاعری | سائیں صاحب ولایت ہودن
 دے نال نال پہوں اپنے مفکر
 ہن۔ انہاں فلسفہ وحدت الوجود کون شخراں اچ
 ڈاڈھے سوئے رنگ اچ پیش کیتے کہیں کہیں جہا
 روایتی شاعری دے نمونے ویل دیندن آپ
 فارسی، سندھی، سرائیکی تے ہندی زبانان اچ
 شاعری کیتی۔ انہاں دے سرائیکی کلام اچ (۲۵)
 ابیات۔ (۲) سی حرفیاں تے (۱۶) کافیاں
 ملدیاں ہن۔

دنیا دی لے تہانی و ابیان

دنیا ڈھونڈتے طالب کتے سبھی مل کرتانی
 پڑی اتے بوکھ اہانندی و ڈھنڈھیں غروہانی
 اندھیان در اللہ دا چھوڑیا پنے راوریا پانی
 روحل راہ ربانی با جھوں بی سوجھ کوڑ کہانی

عشق حقیقی

چپ چپاتی ویرھے دے وچ میڈے نوشاہ آیا
 تہیں سرمہ سیندھ گندھائی زمیں چندن لایا
 روحل واہ فقیری دا کہیں جھاگ مہرے ورنہ لایا

سی حرفی

غ۔ غین کہ میں چاغیر وچوں تاں ادہو عین سڈیوں
 کایا نقطہ سبھ جگ موریا ڈیکھ مطیع نہ کھدیوں !

بر اڑی سے مستی لقیوں نے، فعل توں اثر گھنہاں
تے آہن .

لاف مریندیں بچ نہیں آندی عشق نانا سبب پیدا
ہمت ہندو دی دن . . . . .
اومر دیندی ٹرے لے توں دل بر نہیں پیدا
بریا مراد منر لیس اومر جو جیندیں مر جیندا

مراد فقیر

{۲}

مکوٹ محل سے مایں موریات زیکڑہ
پوچ دے گر گھنہاں تا سنا ارج چے منی بدل
سوی دے سو تر خرابیوں رو دل عوفی دی محبت
ارج شرجن دی سند سببہ پتو نے عربی نادگی دی
رداچی مومدے پڑسولے ہن۔ سندھو د سیاہی
سادات کون تر تریں۔ بیڈاں مدد خان پھان
سندھ دے لوکوں کوں کہن کین تے دستیاں
دیان دستیاں شیچ کرن ارج مست پانان اپ تپ
آٹے تے ادندے خلاف نفرت تے آواز اری
دوہ بھاء ہاں ڈتو نے تاپا پو لکواں دعا ڈینڈے
ن۔ تے انہاں دیاں صفتاں پڑھدے ہن۔
سوئی ردخل نال ٹورے پئے ارج بھیر ڈگڑاں
تے آخر سنا ارج دینا توں پردہ کینو نے تے
کوٹلی ارج دینے

پہیت

مسلمان مسجد وینڈے ہندو پوجیندے پتھر پانی
ادکھ اومتر آویندے ایویں عمر دھانی
ایہہ دل عرش عظیم اللہ راجیں وچ جوت سماں
تن می نال کریں نت سجدہ بے شک شکر کئے آئی
جوچ حضور مراد اتھا ہیں بی سجدہ کوڑا کھانی

ڈوچھا بیت

سجدہ کوئی عاشق نوشاہہ واکیا دانے کیا دیوانے
ہک بیٹھے پڑھن سینتاں وچ بے مسفت دین سچا
کوئی دکتی سے وچ وسدا کوئی وسے ویرانے
تھر جھنگ یاد مراد لیوے شکوانے تے شکوانے

شاعری

اسرائیلی سے صاحب دیوان
شاعر ہیں اپنا مذی سرائیلی شاعری
اتے روسی مونی دارنگہ ڈاڈھا اٹھانا لے
سر ڈیوین تاں پڑھا ساں گامہ نے سو بک نہ تھو
وچ میدان محبت دے نت موت مرلیوے
سر سرداہ تھو توں سدقے تن من گھول گیتوے
یاد مراد منر لیس سو، جو جیندیں مرنے جیوت

یک شعر

جیکو جانے میں کجھ جاتا جانک ایسی کجھ جاتا
جہں جاتے وچ جہاں پناہیں سو جاتا تھیا نہ جانا
بر جاتا جہاں مراد انہاں جہیں اٹ جاتا کر جاتا

الطاف احمد خان

شاہ حسین خان لنگاہ

ملتان و ایک نامور بادشاہ! جہیں عدل انصاف نیکی تے عقلمندی
نال لوکیں دے دلن اتے حکومت کیتی!

آلا ہا —!

”ہندوستان کی قدیم اسلامی درس گاہیں“
تاں دی کتاب اچ لانا ابوالسناات ندوی بہشتی
لکھیندن — جو

(ترجمہ) ملتان دے بادشاہاں وچوں حسین خان
لنگاہ علم تے ہنر دا بہوں وڈا جہتی گذریئے۔ کتاباں
لکھن آلیں۔ تے فضل و کمال دے استادین واسرپریت
تے مددی ہا۔ اونٹ گڈھوں مالی مدد تے مناسب
و ظلیفے دے تے انہاں دا اول پدھیندا ہا۔ ایہہ گانگہ
ہائی جو اوندی حکومت دے اندر عالماں فاضلاں
تے ہنرمنداں دی وڈی کثرت تے ہجرت ہتی گئی
ہائی۔ اتے ملتان پیاں کول پرستے حکومتاں کنوں
انکھرا ہا۔ شاہ حسین لنگاہ کئی سارے مدرسے کھولے
جیندے اچ اپنے زمانے دے اچھے تے مشہور
استاد درس تدریس اچ مشغول رہندے ہن۔
اساکوں ”تاریخ فرشتہ“ کنوں وی حسین خان

اوندونیاں تاں ملتان علم تے فضل دی خدمت
اچ کڈا ہن کہیں کنوں پچھوں نی رہیا۔ بر حسین خان لنگاہ
دے زمانے اچ عالماں تے ہنرمنداں دی وچ نیکی
ہائی۔ اس قدیمی پرانے شہر اچ ہر فن دے استادان
تے کاریگراں دا چرچا ہا۔ تے چتے چتے تے عالماں
فاضلاں دے درس کھلے ہونڈے ہن۔ ملتان بھاونی
علم اوردی دی بنت نوں تباہی تے بربادی دا نشانہ
بنڑا ہا۔ پر اپندی تاریخی علمی تے فنی حیاتی کون
درساندینوں شینس نہ آئی۔ مولانا سعد اللہ خان
لاہوری ملتان اچ علم دے نور دامتارا بنیا ہویا ہا۔
جیندے اسوجھلا ملتان دے چوگوکھ پورے پورے تائیں
کھنڈا پیا ہا۔ حسین خان لنگاہ! ملتان دے والی
لنگاہ خاندان وچوں ہتو بختا در بادشاہ ہا۔ ڈاڈھا
سیانا سوڈھا۔ بلا سریر آتا جہاں۔ اتے وڈی گانگہ
ایہہ جو علم تے ہنر دا قدردان ہا۔ تے اسندے
دوہا دی پھیلا دن کیتے پینہ پائی واگلوں دھاوٹ

سائیں آں! گجرات سے محل ماڑیاں سے
 بُرج مناراں دا نقشہ بدھن کنوں نیا جوازے۔
 قربان بھتواں! ہوسی تاں بے ادبی تے گستاخی
 بر سوہنا! سچ آہداں جو ملتان دی بادشاہی وے
 پورے سال دا خراج دی جیکر گجرات جیہیں ہک
 عمارت دی تعمیر اتے خرچ کر ڈتا و پچھے۔ تاں وی ڈر
 رہی جو عمارت ادھوری نہ کھڑو پچھے۔ حسین شاہ
 ایہہ گالہ سن تے ڈاڈھا موخجا بھیا تے لھڈا
 ساہ لکل گیس۔ عماد الملک تو لک و زریو ہوں عقلمند
 تے زیرک انسان ہا۔ اٹھیا تے ادب نال عرض
 کیتس۔

آقا! سد اصاحیاں مانے! ایس موخجہ منجاری
 واکہاں سو ب اے!

شاہ حسین۔ "میکوں دنیا بادشاہ سیدیندی
 اے۔ بر باد شاہاں آلا رتبہ تے شان میدے نصیبے اچ
 کاسی۔ بی گالہ اپہہ! جو ایس بد نصیبی وے ہونڈیں
 وی قیامت وے ڈینہہ میدا حشر بادشاہاں دی
 صف اچ ہوکسی۔

عماد الملک تو لک جواب ڈتا۔ "حضور
 کوں ایس خیال تے موخجا نہیں بھتونا چا ہیرا۔ خدا
 ہر ملک کوں اپو اپنا وصف بخش کیتے۔ جیسکہ
 گجرات دکن مالوہ تے بنگالہ وے ملک زر خیز
 زمیناں کیتے مشہور ہن اتے انتھاں عیش عشرت دی
 بلدی عام تام اے۔ تے ملتان دی مٹی چنے جنر دی
 آئی اے۔ ملتان وے بزرگاں دنیا وے جیرے دی

وے ویلے وے ذیل وسیب وے جو بن دا ثبوت
 بلدے۔ سکندر لودھی تے مظفر شاہ گجراتی نال حسین
 خان لنگاہ دی یاری پھب گئی۔ تے حسین کوں خیال
 آیا جو ادوی مظفر شاہ وانگوں محل ماڑیاں اسارے۔
 اوں اپنے دربار وے بھ توں میا تے بندے
 قاضی محمد کوں گجرات دو لوریس۔ جو ادویچ تے
 اٹھوں وے دس وسیب تے سوجھ سجا کوں ڈیکھ
 بھ آدے۔ "فرشتہ" آہدے۔

"حسین شاہ لنگاہ، قاضی محمد کوں چیرھا فضل تے
 کمال اچ لاثانی ہا۔ قاصد بنا سلطان مظفر دی خدمت
 اچ بھجس۔ اتے قاضی کوں چیت کیتس جو توں
 بیس ویلے سلطان مظفر کنوں رخصت بھتیوں لگیں تاں
 عرض کریں جو آپنے خاص ملازمین کوں میدے نال کرو
 جو ادویچوں محل ماڑیاں ڈکھاوٹ۔ سلطان حسین دا
 فتنہا جو گجرات وے مذاج وانگوں تے انہاں وے
 مٹلاں دستہ طرز وے ملتان اچ محل بٹو اے۔"
 قاضی محمد گجرات پہنچا تے ویلاں سو فاناں تے
 شاہی کیتے ہدیے سلطان مظفر کوں نذر کیتو کیتس
 تے کون پھلے شاہی مٹلاں دی سیر دی منشا ظاہر
 کیتس۔ بادشاہ آپنے سما مزباناں کوں حکم ڈتا جو معزز
 بہان کوں منازل سلطانی دی میر کرانی و پچھے۔ ایس
 طرحاں تے محمل ماڑیاں دی بناوٹ سجاوٹ ڈیکھ
 بہان تے ملتان آ گیا۔ تے شاہ حسین کوں سلطان مظفر
 دی طرفوں سدھ سنیہا ڈیوں وے بعد ہتھ بدھ
 تے عرض کیتس۔

تختے تے پیر رکھے اوں جاہ واسر فر کنوں آسمان
 نال ڈبچ ریئے۔ ابج دی اللہ افضل اے جو عزت
 بہادری زکریا ملتان دا گھرانہ ملتان دے اندر
 موجود اے جیرے بہلول لودھی تے شیخ یوسف
 کنوں ڈھیر عزت تے توقیر رکھیندن۔ ایویں بخاریہ
 طبقے اچ کچھ بزرگ، ایجھے ذی انھاں وسدن جیرے
 ظاہرے تے گجھے کالیں اچ سماجی عبدالوہاب
 اتے فضیلت رکھیندن۔ اتے این طرحاں علماء
 دے فرقے اچ مولانا فتح اللہ اتے انہاں دے
 شاگرد مولانا عزیز اللہ دی ملتان دی خاک پاک
 وچوں ظاہر تھئے۔ انہاں بزرگاں اتے سارا
 ہندوستان فخر تے ناز کریندے۔ اتے این گالہ
 اچ کافی شک تی۔

شاہ حسین لنگاہ عماد الملک دی این گالہ تے
 ڈاڈھا خوش متیا۔

شاہ حسین لنگاہ والیان ملتان وچوں پہلاتے
 آخری والی ہا۔ جیرھا شاہی مزاج اتے بادشاہاں
 ایں وصف رکھیندا ہا۔ نیک، دود اندیش، سیانا
 سخی، علم تے فضل واقدر دان، علماں، ہنرمنداں
 فنکاراں د امری تے سرپرست ہا۔ ملتان دی حکومت
 ڈاڈھی ہوشیاری تے سمجھ داری نال کیتی اتے
 تاریخ اچ لنگاہاں داناں روشن کیتا۔

اللہ دی بے نیازی ایہہ اے بواج لنگاہاں
 دی سلطنت دی کوئی نشانی ملتان اچ نہیں
 بھدی۔ کوئی عمارت، کوئی مسجد، کوئی قلعہ یا ماری

ایجھی نہیں جینکوں لنگاہ سلاطین دی یادگار دے
 ناں ڈٹاؤ کچ سکے۔ پرانے قلعے اتے مقبرہ ہا۔ اہدن
 ڈاڈھا عالیشان ہا۔ جیندے وچ سبھے لنگاہ سلاطین
 تے مشاہیر دفن ہن۔ انسوس جو تک موذی
 حملہ آور دی بدبختی نال ادھیجھا تباہ متیا جو نشان
 وی رہیا۔ این مقبرہ کون "بارود خانہ" بنا یا
 گیا تے ولا کہیں طرحاں بارود پھٹ پیا تے پوری
 عمارت کون نیست دنا بوہ کر ڈٹس۔ ایہہ مقبرہ
 حسین اکاہی دے سکول مشالی درس گاہ دے
 اتوں قلعے تے علامہ کاشانی دی قبر دے نال
 واقع ہا۔ علامہ کاشانی دا مقبرہ دیکھن وی شے
 ہا۔ جیرھا بمباری نال اڈ گیا۔

ڈو جھی وڈھی بد قسمتی ایہہ اے جو لنگاہ
 سنا ندان جیرھا اچ دی ملتان اچ دھن دوت
 عزت توقیر اتے اثر رسوخ اچ کہیں پنے خاندان
 کنوں گھٹ نی کہیں طریقے آپے بزرگاں دے
 ناں کون جیرھا لنگاہ دی لوٹ لٹا تھئے۔
 تاں کم از کم شاہ حسین خان لنگاہ این قابل ضرور
 ہا جو اولدے ناں کون فرقہ نہ ڈیو کچے ہا۔
 بر۔۔۔ اس اڈی این گالہ کون خان فیض موسیٰ
 خان لنگاہ ای سمجھے تاں سمجھے پے تاں شاید ای
 کہیں کون ایں پاسے سوچن دی واہ پے۔

اودھ دے او دانی جیتے تاریخ اچ ناس پیداکیتا

جنسہ کوجب :

۱۸۰۹ء وچ رام دین ناس دے بک شخص فتح نزاو
کنوں میلے اچ دکان کڈھن کیتے سنہ روپے ادھار
گھدے تے پیسے ڈتیاں بنا او مرگیا۔ تے اوندے
مرن دے بعد اوندی زن تے دھی دلاوی قرن کر
گھدی گئی۔

فتح نزاو دلاوی کون رہن رکھ گھدے تے دلاوی
دی مافر ضہ چکاوٹ کیتے اڈوں اڈوں دی محنت
مزدوری کرن پئے گئی۔ ایس ویلے دلاوی دی عمر
پنچ سال ہائی۔

لکھنؤ دے برٹش ریزڈنٹ مسٹر سالوین دی
رپورٹ ڈسیندی اے جو فتح نزاو دے گھروں لکھن
دے بعد او آزاد تے بے سہلہ پیرن لگ پئی جڈال
او ہک بال دی مابئی تڈال او ہک مہادت وے نال
بھٹی ہوئی ہائی۔

۱۹۲۵ء وچ نواب فقیر الدین حیدر دی بیگم
افضل محل پیر جنریاں۔ جنیداناں "مناجان" رکھیا گیا۔
اوندی ڈیکھ بھال کیتے دلاوی کون دانی مقرر کیتا گیا۔
لکھنؤ دے محلاں اچ کھر پلاوٹ آلیاں دایاں
تے پاتھیاں دار وراج پرانے زمانے کنوں ٹریا اوندے۔

۱۸۰۶ء وچ دلی اٹے انگریزاں دے قبضے دے بعد
لکھنؤ کون رنگ لگ گیا۔ ایہہ حالی تائیں آزاد ہا۔ تے
ریاست اودھ دی راج دھانی ہا۔ اکتوں دے دربار دا
رنگ ڈھنگ اصلوں شمالی ہندویاں ڈوجیاں حکومتاں
وانگوں ہا۔

فروری تے مارچ ہولی کھٹن دے مہینے مشہور
ہن۔ شہراں تے دستیاں اچ ناچ گادے ہوندے ہن۔
زمیندار اتے جاگیردار کئی کئی کنجیاں ناچیاں کون ایس
شرط تے چاہ ٹھکانہ ڈیندے ہن جو او پاندھی نال ہر میلے
تہوار تے پہنچیا کرن۔ ایس ماحول اچ اودھ دیاں ڈو
چھوہریں حضرت تے دلاوی تاریخ اچ اپنا تھیلہ جیندا
رکھن کیتے لکھنؤ آلیاں۔ اتھاں میں دلاوی داسال سٹوئی ہا۔

لکھنؤ کنوں ڈو میلان دے پنڈھ تے ہک
کسی "لکھ" ناس دی داندھی اے۔ تے لکھنؤ دے دریا
گومتی وچ رل دیندی اے۔ پرانے زمانے کنوں "لکھ"
کسی داپانی چھتے گتیاں دے پٹے مریناں کیتے چونگا بھیا
دیندا ہا۔ تے لوکاں دا خیال ہا جو ایندے استعمال نال
ہلکے کتے داپنیا ٹھک ٹھک چونگا بھلا تھی دیندے۔ ایس
میلے اچ ہر سال اتھاں ہک بہوں ڈو امیلہ دی نکلدا ہا۔

مسٹر سالومن این معاملے دی چھنڈ چھاٹ کیتی
اتے گورنر جنرل کون رپورٹ کریندیں کہہئیں،
جو قیوان جہاہ دی پیدائش دلاڑی دے محل اچ اوٹ
کنوں ڈو سال پہلے تھی ہائی۔

نڈا۔۔۔ جنڈاں گمانڈر پنچیت لارڈ کامبریر ۱۸۲۷
لکھنواچ آیاتاں قیوان جہاہ کون اوندے استقبال
کیتے بھیجا گیا۔

گمانڈر پنچیت کامبریر اتے سالومن کون دلاڑی
کون محل اچ میزبان دی مادی حیثیت نال اوند اٹھکیتے
ادا کرن کیتے حاضرت تھیوٹا ہا۔ ایہہ سب کچھ انہاں
اپنی مرضی دے خلاف کیتا۔ کیوں جو اوقیوان جہاہ
دی جانشین دے حق اچ نہ بن۔ تے آخر جانشین
انہاں نہ بنن ڈٹتا۔

اول زمانے دلاڑی کون شمالی ہند دی سمجھ
کنوں وڈی ایہ عورت سمجھیا دیندا ہا۔ کچھ توہیں اوند
پتر قیوان جہاہ جانشین نہ بن سکیا۔ ول دی ایڈام خم
ہا جو کچھ ڈینہہ اچ اوترائے ترائے لکھ۔ دومیر اڈا
پھنڈا بگدی ہوگا۔

(اگلا عنوان "حضرت محل" مانگھ رکھا ہے۔ ن۔ک)

"ریا علی"

ایں ابھرے طوفان دے اندر
کہیں کون سکھ ودا کنارہ نہیں لبھدا
گو سہا سے ہزار ہن جگ وچہ
کوئی خلص سہارا نہیں لبھدا

دانی جیکوں "ایا" اکھدے ہن۔ ہک ٹپ دے کول
ہیمہ ویندی ہائی۔ جمیندے وچ ہال کون دھنوا یا دینا
ہا بسجیاں ترمیتیں اون ٹپ تے دانی دی جھولی اچ
بیٹھے یا مٹتے ہال دے کولوں لنگھدیاں ہن۔ تے ٹپ
اچ تھنے تھائف رکھندیاں دیندیاں ہن۔

ہک واری نواب نصیر الدین دی نظر دلاڑی دے
پنڈے تے پئے گئی۔

اون کھلدیاں کھلدیاں اکھیا۔

"توں تاں اصلوں چھی گدی ایں!"

"تہاڈی ذمہ نوازی اے" دلاڑی جواب ڈتا۔

کچھ ڈینہاں تائیں دلاڑی کون بادشاہ باغ حرم
اچ بھیج ڈتا گیا۔ عیش عشرت دے سامان پہنچن لگ پئے۔
بادشاہ نال لکاک تھی گیا تے دلاڑی "مگہ زمانہ" بن گئی۔

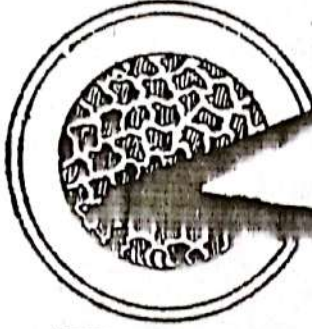
ایسٹ انڈیا کمپنی اپنے قاعدے دے مطابق ۱۲ لکھ
ل دے پاؤنڈ اوندے نال انتقال کر ڈتے۔ محل اچ
اڈن کنوں پہلے تیرھا تیرھیا ہاسی۔ نواب دی طرفوں
اڈن کون "قیوان جہاہ" والقب ل گیا۔ دلاڑی دے پیکے
پٹریاں کون سجاگیراں بختیاں گئیاں۔ ڈیہدیں ای ڈیہدیں
دلاڑی ڈو کروڑ ۳۰ لکھ روپے دی مالک بن گئی۔
ابن ایہہ دھن دولت کافی نہ ہائی!

۱۸۲۷ء دسمبر اچ برٹش ریڈیٹنٹ سالومن کون

نواب نصیر الدین دی چھی ملی جو قیوان جہاہ اوند ارب کنوں
وڈا پتر اے۔ اتے ولی عہد دی ایہو اے۔ ایں واسطے
میڈی جاتی اچ قیوان جہاہ کون اودھ وادلی عہد
من گھدا دینے۔

مثنوی

ملتانى سچان نام

امیر البیان
میر
حسان الحدیدی

امیر البیان میر حسرت الحدیدی سے خان چاند لودھی واناٹ سرانیک حلقے پچ بہوے جانا پہچانا ہے۔ ملتان پچ سرانیک زبان و ادب دی ترویغ و اشاعت کے لیے سب سے پہلے انہوں نے جھنڈا چاہا۔ سرانیکے اکادمی سے دے جانے سے وہی آپسے ہوتے۔ حیدری سے سائیں جتھاہ اوردو دے نامور ادیبے صحافی شاعر نے نفاذ ہوتے۔ انہوں نے سرانیکے زبان پچ انہوں نے مقام بہوے اچا ہے۔ آپسے کئے سالانہ کنوے گم ہوتے۔ ملتان پچ انہوں نے قدر دان حلقے تے یار سنگتے گولے گولے کے ہٹے لکھے ہوتے۔ جو خدا انہوں کو اپنے چیتے پورے غیبے کو ظاہر کرتے ملتانیاں کو حیرت تے مسرتے ناک مہور کوڑتے حیدری سے سائیں ملتان کنوے ڈاڑھے شاکی ہوتے برائیدے باوجود ملتان ناک جیڑھے روحانے محبتے رکھیندے اوند اظہار ایہہ شاہکار نظم ہے۔ اساتے ایہہ یادگار نظم کو فخر ناک پیشے کو سیندے ہیں۔ (مدیر)

میرزا دلبر میڈا دلدار "اختر" برادر زاہد تے غمخوار "مختار" تیکوں میں جان یا جاناں لکھساں؟ جے سچ پچھیں تاں اپنا مان لکھساں تیکوں "مازہ خوب" آہدیں دی ڈرداں ہیں آپسے دیس مے بریاں دا پرواں میڈا سبھ کچھ میڈے دل دا سجھدا میڈی پوئی دا چاتی بار بار ا تیدے نامے جسگر کوں چاک کیتا میڈا دل توں عمساں توں پاک کیتا میڈی پوئی مقتدرس پوڑی اے اے الہامی زبان دی گولڑی لے ہے اے شہرتے کھنیں سنگلاخ پوئی اے ویداں دی مقدس مشاخ پوئی

لے سرانیک زبان دے ہک محقق مرحوم سید علی شاہ ملتان آئے ہک مقالے اندر ثبات کیتا ہے جو سرانیک زبان دی ماسنگرینہ اے تے سنگرت ہک لکھائی زبان اے۔ جیندے وچ مقدمے ویدنازل تھے اس وقت تے مفصل مقالہ لکھیا دینے لکھیندا ہے (۲-۳-۴)

رہیا کچھ عرصہ ہا آدم ہوا لبشر
 ہے تہذیب و ثقافت دا گھبسان
 نبیا اے عَلمَ الْأَسْمَاءِ وَا سْمُکُمْ
 اہتقاں دے لوک دل دے صاف تھے
 زباں دی گنڈھہ این لوبی اے کھولی
 ادب دے چہرے ہن ہر سو اہیں قوں
 ادب دے شہر دا دروازہ کھولیا
 اوہ ہندو پاک اندر دین دا عظم
 اے لوبی ہے بہا و احق دی گولی
 ہیں لوبی دچہ سنندا ہا معارف
 سلامی جنہاں دے جنی۔ انسی۔ جودی
 تے ہیں لوبی دے دچہ ہا دوس ڈیندا
 میڈی لوبی دے ہن حافظ تے قاری
 تے خسرو دوس میڈے وچ ہا دسیا
 بھاری ہن میڈی لوبی دے بے حد

این لوبی دے جنم بھوسی دے اندر
 میڈی لوبی دا مرکز شہر ملتان
 جنم پایا اہتقاں تہذیب آدم!
 مقدس ویدیاں دھندرتی تے اترے
 اے لوبی پاک لوکاں دی اے لوبی
 بنی قومی زبان اردو اہیں قوں
 ہیں لوبی دچہ شکر گچ خوب لوبیا
 میڈا مرشد سونہارا غوث عالم
 پولیندا ہا اوہ میڈی مٹھری لوبی
 اوہ صد الدین ذات حق دا عارف
 سائیں رکن جہاں لوزی حضور دی
 سدا نیکی دچہ ہا تبلیغیاں کومیندا
 سند گو دیزی شمس سبز وادی
 نظام الدین ہیں لوبی دا سیبا
 شمس خسرو تے شہزادہ محمد

لے حضرت اسد ملتان مرحوم سرائیکی زبان اتے ملتان دی تاریخ تے تمام نایاب مواد جمع کیتا ہا۔ بعض انگریزی
 کتاباں ایچھیاں دی ہن جنہاں دی خاطر انگریز محقق انہاں کول آندے ہن انہاں دی روایت اے جو آدم غنیہ السلام
 دا نزد ملتان اتے لکھیا ہا۔ (م۔ ح)

لے لکھ میڈے بغیر شہزادے اتے شمس میم دی شدت ناں عربی تلفظ دے خلاف نظام کیتم پر سرائیکی زبان دے
 اندر انہاں دا ایہو تلفظ اے لکھ میڈے نزدیک اے۔ (م۔ ح)

لے تاشہ امیر خسرو شہزادہ شہید دی خدمت وچ امیر حسن دہلوی دے رتے پنج سال کھن ملتان اندر رہیا۔ اے تے سرائیکی
 لوبی قوں متاثر تھی کے سرائیکی اتے ہندی کول ملا کے دوہرے۔ بیت۔ غزلاں تے پیا گھساں کچھ لکھیا ہنس حضرت نظام الدین
 ادیب۔ امیر خسرو قوں ہندی میل سرائیکی زبان دے بیت شرف کے ڈاڑھے خوش نصیب دے ہن۔ (م۔ ح)

اچی بولی دیاں ڈے گئے نشانیاں
میڈی بولی دے بہن سرتاج ویرا!
میاں احمد ہا ایندا احمد حساب
اے بہن شاعر پر اصلوں دے ولی بہن
ہے اچھے کوہ طور ادہ ایندا کھیے
وڈے شاعر کو نیدے پڑھکے کھل کھل
نہیں کوئی فریڈن نال دل دا
انہاں نالواں توں میں سرتاج بان بان
پوٹھو ساری تے ہندا کو صاف سچی
وڈووی دیس میں نے وپنچ دسائے
بلوچستان کوں میں وپنچ دسایا!
دکھن - مدراس - مارواڑ تا نہیں گئی!
ایں بولی توں میڈی چند جہاں گھولی

حلال اللہین مخدوم جہاں نساں
گرو نانک ، بھگت سنگھ مدن ، کبیر سنگھ!
مسی حیدر سرائیکی دا ہا ختم
میاں جندن تے ڈتن روو کی بہن
نظماں نظم دا عبدا حکیم
کاشی لطف علی داہ نظم سیفل
میاں نوروز سعیدی ہا غزل دا
میں کیرھے کیرھے ناں تیکوں گنہراواں
سرائیکی ، بہا و پوری ، اچی
کئی رنگ روپ میں بولی ڈکھائے
میں بولی سندھ اتے دیرہ سیا
اے بولی غزنی تے قندھار تائیں گئی
اے درویشاں تے سرداراں دی بولی

۱۔ حضرت شاہ رکن عالم دے عیضے مخدوم جہاں نساں دے ملفوظات وچ سرائیکی زبان دے محاورے کافی جلد (۲۰۰ ج) اے
اے ترانے شاعر قدیم ہندی میں سرائیکی زبان دے شاعر بہن - انہاں دے کلام وچ سرائیکی دا کافی اثر تے
ذخیرہ الفاظ نظر آندے (۲۰۰ ج) ۲۔ پرباراں شریف تحصیل لیاقت پور دے مشہور فریدی سلسلے دے بزرگ
میاں احمد دین اتے پانی اہرنہ تحصیل خاچنور دے مولوی مولوی نور احمد صاحب احمد فریدی سرائیکی - سے بلند پایہ صوفی شاعر
میں گزیریں (۲۰۰ ج) ۳۔ اچ شریف دے مولوی عبدالحکیم صاحب جنہیں یوسف زلیخا واقعہ قدیم سرائیکی
نظم وچ جوڑیا ہا - وڈا اچھا شاعر - اے (۲۰۰ ج)

۴۔ تالہ افغانستان دے قدیم سرائیکی زبان بلہیندن ہیں وجہ توں میں بولی کوں ہند کووی آکھیا دیندے - دکھنی اردو
تے سرائیکی دے اثرات ایچھے نمایاں بہن جو میں موضوع تے کتاب لکھیج سکھیندی اے - مدراسی اردو دے اندر وی
سرائیکی دے اثرات بہن - راجستھان دا علاقہ جنہن کوں مارواڑ آکھیا دیندے سرائیکی اثرات توں سنائی
نہیں - ۱۔ بلکہ پوربی زبان اندر وی سرائیکی اثرات بہن - خواجہ فرید صاحب فریڈن سے شعر فرید تہذیبی ادب پنج پیا - ہند - مارواڑ
دکھن - پورب - تان کہا تھی پیا؟ معلوم تھیندے انہاں علاقیاں اندر خواجہ فرید دے کلام دی شہرت ہائی (۲۰۰ ج)

میڈیے دور سے ملتان دی ہاک جھلک

ڈسیندا ہا میکوں ہر چہرا ہسدا
 جنن تے ہسوار ہاک سلم و ابوت
 کنی مندرانے ہن دیوانے ہونڈے
 حنہدی پیرمی واسے ملتان تے احسان
 بہار مرثیہ رمضان رٹ گیا
 فطرت اکیم اوہ اپنے اصلی گھر گیا
 اسدی شاعر تے فخر ہند کون
 اوہ واہ میڈی تے مرزا وا ڈہرد
 اوہ ملتان دی عظمت واسر ہار
 اوکیا گیا لہہ گیا حکمت واسمجھ جن
 گلستان ادب دا گل مندی
 اندھارا جہل دا جنہاں دور کیتا
 زمانے اوں کون رب جہاٹے کیا کیتے
 زبان جانٹ والا خاموش رہ گئے
 جنن دیں نغیں وا بگڑا تیر کاری
 او میڈی خاک وا اکسیر کن گیا
 حقیقت وچہ اوہ فکر و فن واسے شہر
 اوگر دیزیاں دا نوں چشم قشور

میڈی ملتان حادساتے رسدا
 جمال اللہ دے پاڑے وچہ ہا طاکوت
 ہزاراں میں بیچھے پردانے ہونڈے
 مرید با صفتا، محندوم دوداں
 بخاری دقت دا سجان تر گیا
 اسد ملتان دا خسر دوی مر گیا
 اسد تے ناز پانچاب سندھ کون
 اسد اقبال تے حسالی دا پیرو
 اسد ملتان دی شہرت دا تارا
 میڈی استاد میڈا مرشد فن!
 میڈی ملتان دا بلسل فریدی
 قلم جنھاں دی میکوں مسحور کیتا
 او کیفی مشن دے جنہاں جام پیتے
 نہ مستی اونڈی نہ او جوش رہ گئے
 اور احمد شاہ پرونیسر بخاری
 میڈی ملتان دا او میر کن گیا
 او ملتان دا بابا عبد حق مہر
 میڈی ملتان دا اد شیر بہر!

لے حضرت غوث بسا و حق دے علوم سجادہ لٹین مخدوم مرید حسین قریشی (۱-ج)
 سید عطاء اللہ شاہ بخاری۔ شہ مشہور مرثیہ گو ملتان شاعر مولوی محمد رمضان صاحب
 بہار ملتان۔ شہ اسد ملتان۔ قابل فخر ادیب مورخ تے سیرت نگار۔ مولانا نذر احمد خان فریدی
 ش کیفی جام پوری شہ ڈاکٹر مہر عبد الحق سرا یکی زبان دا عظیم محقق۔ شہ سید محمد قشور گردیزی۔

ادب پرور، غریباں تے مہربان
 اوہک بچے پر اما ڈے کان لکھ لے
 میڈی تہذیب دا وارث تے والی
 تے آپنی پوئی دا حنا دم بھجونا!
 تے فن کاراں دی دل جیئیں مشا د کیتی
 رہی بک اوں کول ہردم ہمشیریاں دی
 او شیخ اکرام صاحب مولتان
 او منشی عبدالرحمان مولتان
 میاں کشتی صاحب گڑھ دا والی
 چکھیا جیئیں فلسفے تے علم دا پھل
 کیتا ہوں زندہ میڈے مولتاں کول
 غزل دا پار کھو شاعر ہے ارشد
 سرائیکی دا سودائی ہے اے فرد
 اوہ ملتانی دا ہمد تے آئینے
 اتے تحقیق دا میدان پریندے
 او صاحب ناں جنھن دا ستارہ ساقی
 اڈیر ہن ہزاراں جنھن دے ہتھ وچ
 ادب دے "نور مبین" ہر ویلے مہمان
 محمد ن ہمال گویا ایندا گھرھا

سیارت حقہ ادب دا مرد میدان
 اوں کول دی اپنی پوئی دا محرک اے
 میڈا محروم سائیں سجاد عالی
 پرانی وضع دا مسلمی نمونہ!
 ادب دی وسعتی جیئیں آباد کیتی
 نہ پردا مہنٹیاں تے ہمشیریاں دی
 میڈے ملتان دا شبلی ثانی
 پرانے دور دی پرانی نشانی
 وڈا شاعر تے رند لا ابالی
 فن فی العلم دے درجے تے پنہنٹل
 اکیندن لوک فکری جنھن جواں کول
 نوین نسلیں دا ہیر و مرد اوحس
 ہے خاک پاک ملتان دا اینکوں درد
 لفظ ست دا امین اپنا لفظی
 ڈاڈھی سوہنی سرائیکی لکھیندے
 عہد اللہ واگ دا رحمان
 صحافت دیاں مہاراں جنھن دے ہتھ وچ
 اوہ اپنی ذات وچ لاکھ دبستان
 سیاست تے ادب دا ناگور ما!

۱۔ مخدوم محمد سجاد حسین۔ ام۔ این۔ اے۔ سجادہ نشین بارگاہ غوث بہاوالحق زکریا ملتانی۔
 ۲۔ شیخ محمد اکرام ایڈووکیٹ۔ ۳۔ منشی عبدالرحمن خان۔ ۴۔ کشتی اللہ دی مدیر "بیت"۔
 منظر گڑھ۔ ۵۔ عتیق فکری تے ارشد ملتان تے سرائیکی دا قابل فخر فرزند جناب نعیم جتانی دیکل ملتان تے سرائیکی زبان دے
 اک قدیمی شاعر تے بزرگ عالم دی حضرت مولوی عبید اللہ ملتان تے ملتان وچ اخبار فروشی دے بانی مہمانی مشہور صحافی تے
 سیاسی درو کو ڈاکٹر حافظ عبدالسار مولوی عبید اللہ مرحوم دے شاندار دے پلڈے دیوے۔

خدا رکھے تیکوں آباد ملک
 نہیں احتیاج وچہ کوئی تھیڈا ثانی
 دوسریا اپنی پولی دا لوں مانا!
 اہڑ اپنی کنوں کیوں رل گیوں توں!
 میں روٹی" او صلاح الدین زرکوبیہ
 ودھائی شہرت ملتان عامی
 بلا شک ہے وڈا نقیاد عامی
 اونداد دشمن سدا ناشاد ہود سے
 بہوں کیتی اے اوں ملتان دی خدمت
 اسد دا جانشین تے میڈا محرم!
 پے اپنی پولی اوںکوں ڈاڈھی پیاری
 اوہ ملت فی صحافت دا ستارا
 ساڈیاں نظراں دے وچہ ہوں جیہا کینی
 نظر اچھی، طبیعت ڈاڈھی بانے
 مٹھا من بھنا نوناں تے پاکبازے
 جنھنہیں نظریں دے وچہ امر دے فردا
 میڈی تہذیب خود اوں دی کہانی
 میڈی تہذیب اتے پولی دے داعی
 جنہاں داناں "اللہ ڈرتے نیسے"

میڈا بازو میڈا ہمزاد طلسا ہر
 ادب، فن، تے سیاست تھیڈی باہنی
 توہر محفل دی جند ہر ہزم دی جان!
 مگر انوس ساکوں بھل گیوں توں!
 میڈا انخوار مونس مردم خوب!
 ادب دی جان تے ایمان عامی
 غزل اتے نظم دا استاد عامی
 جتھاں ہودے شالا آباد ہودے
 مظفر دین بابائے صحافت!
 ایڈیٹر "شمس" دا ادہ خان اکرم
 اوہ ملتانی ثقافت دا بھجاری
 نظر محزون، مخلص تے پیارا
 ساڈا یار اور عاشق جیہی!
 ساڈھی پولی دا ادہ "روشنی چراغے"
 سائیں پرویز ناں جنھن دا "ریاضت"
 سوہنا "مسعود اختر" شہر دا
 میڈی پولی ہے اوندے من کوں بھائی
 ملک منظور اتے ایشا بر راہی!
 ساڈے "طور" دا ہک پیارے کلمے

لے ملتان دی ادبی حلقیں دی جان اتے سوانیکی دا جھونا جوگی محمد طاہر خان اسڈا جتھریاں لاد
 تے سانشی! کہیں دے ہتھ وچ مہار ہودس تاں ڈاڈھی حاکم دا سوان اسے۔
 لے اخبار "کارزار" ملتان دا ایڈیٹر تے علیگ برادری دا پرائیڈا سانشی لے ملتان دے پرانے پرچے "روتر
 دا ایڈیٹر تے ملتان دا شاعر عاشق حسین جیہی لے لوائے وقت ملتان دا اساتذہ رپورٹر ریاضی پرویز۔
 لے ایمرسن کالج ملتان داریتا رڈ میڈیکل کالج اتے ملتان فی زبان دا قادر الکلام شاعر ملک اللہ دتہ نسیم۔

اوندا سینه ثقافت دا دفینہ !
 او جھونا سہگی ساڈا اورت ہمرانہ
 لکھیندا ہما اوہ ملتانی عقرب دی
 میسون یاد آگیا ہک پبا قلندر
 سرائیکی دا ہے دیوانہ تاں او ہے
 ریاض انور ثقافت دا علمدار !
 سرائیکی ادب وچ جہان پائش
 میڈا ہک یار رضوانی بھسرا ہا !
 ہاشیدانی سرائیکی زبان دا
 میڈا جہانی منیاں منظور "احقر"
 سرائیکی دا وڈا "ہمدو" ہے اوہ
 ریاض العارف ، زکریا قریشی
 محبت خاص عناد کیتلی ہا

میسڈی تہذیب دا ہے اوہ نگینہ
 ادب پرور تخلص جنجھدا "ناز"
 بیٹی اوں کول جہان اسرا ہے لوک ادب دی
 ہے ناں جنھن دا میاں شبیر اختر
 ہیں شیخ دا ہے پروانہ تاں او ہے
 ادب دیاں محفلاں دا ہا اوہ سنگار
 تے "فکرون دیں رمزیں کول پنجائش
 وڈا تخلص تے لاشانی بھسرا ہا !
 اتے سودانی ہا خواجہ دے ناں دا
 زبان پرور چنانے دوست پرور
 تے ہر میدان دے وچ مرد ہے اوہ
 مذاق بادشاہ مشہور عیشی !
 ہے ظاہر کجھ مگر دل دا ولی ہا

لے علامہ طاہر مرحوم دا جگدی دوست خواجہ فرید دے دیوان والے اردو ترجمے دا ہک رکن اتے ،
 اسراڈا یار صوفی عبدالمجید ناز فریدی ہے حضرت کیفی جاپوری دالائق فرزند "امروز" ملتان دے ایڈیٹوریل
 اسٹان دارکن اتے ملتان ادب دا اوہ ماہر شبیر حسین اختر ہے "جنگ گراچی دالائق اندر نمائندہ سخاں
 رضوانی جیڑھا سرائیکی اکادمی ملتان دا اہج کل جنرل سیکرٹری وی ہے ۔ ہے ہمدرد پریس ملتان دا
 مالک اتے ملتان زبان و ادب دا شیدانی حاجی مولانا منظور احمد "احقر" مدظلہ
 ہے ریاض حسین - الطاف حسین اتے محمد زکریا قریشی حضرت غوث بہاولپور دے خاندان دے
 نامور فرزند اتے بامذاق ، باہم نوجوان ہن ۔ پہلا نمبر وکیل ڈوجا نمبر ڈاکٹر اتے تریجھا نمبر مختصلا
 اے ہے اردو زبان دے مشہور شاعر حضرت عیشی فرزند پوری دالائق شاگرد بہترین شاعر
 جناب مذاق العیشی اسراڈا ہمدرد تے مہربان دوست ہا ۔
 شہ مشالی درگاہ ملتان دے ہیڈ ماسٹر اتے اردو زبان دے شاعر ۔
 جناب عناد کیتلی

ہا واہ صاحبی تے واہ اوہ گلد ہوش
 سبھ اپنے اپنے سودا چہ بگن ہن !
 نوین ملتان دی تاریخ ہن اسے
 انہاں دی ذات شمع انجمن ہے
 میڈا ہک بیت ہمنوں کوں سٹاؤ
 باناں کز ونا مد موش و مستند
 سلام مارساں ہر جا کہ مہتند

ملتان دیاں کچھ یادواں

میڈا ملتان ہا مرکز ادب دا
 ہزاریں علم دے دے دے دے
 ہا تعمیر می ادب دا حلقہ واہ واہ
 ہئی "بزم صوفیاء" دربار لوری
 کتھاں "بزم ادب" تے "بزم سیما" تے
 "بزم عیش" دی رونق ہے باقی
 نظارہ ہر طرف طرح و طرح دا
 تے کچھ ہیں جیسے وی ناکارے اونجا
 ڈکھایس علم و فن دا جھلکا واہ واہ
 چلیندی ہئی اوں کوں کسکار لوری
 اے گالھیں بن گیاں قہے اتے خواب
 نہ کہیں حلقے اندر ہو حقی ہے باقی

سے حاجی حمید الدین صاحب جنس گلد ہوش ادیبوں واسطے وقف کیا ہا۔
 سے ملتان دیاں تعمیر لیند مسلمان ادیبوں تے شاعران دی انجمن "حلقہ تقریری ادب" جنہاں صدر اسے خاکسار
 تے نائب صدر عامی کرنالی صاحب من تحقیقی تے تنقیدی معاملات دی بنیاد ملتان اندر ہیں حلقے رکھی ہئی۔ سے ملتان دیاں
 سونی بلت لوکان دا ادارہ جنہاں تے حضرت شاہ رکن عالم لوری دی جامع مسجد اندر ایہہ خاکسار ہر جمعرات دی شام کوں تقریر
 قرآن دا درس ڈیندا ہا۔ سے غالباً حضرت ضیا صدیقی دا ادارہ جنس ملتان اندر مشاہیراں دی رسم جادی کیتی اتے نوجوان شاعران دا
 بیان سچان کوا ایس جنس زمانے میں ادارے ملتان اندر ادب تے شاعری دی روح پھوک چھوڑی ہئی۔ سے حضرت ادب
 سیما جی۔ عزیز صاحب پوری۔ بلال جعفری۔ اتے منظور بھائی پوراں دا ادبی ادارہ جنس نوجوان نسل کوں شکرگئی دا وسیان
 ڈیویا۔ سے حضرت عیش فرور پوری دیاں شاگرداں دا ادبی حلقہ جنہاں روح معانی مذاقی ہمیشہ پورھا ہا۔ پس حلقے
 دی ملتان اندر ادب تے شاعری دی وڈی خدمت کیتی اسے۔

اکبرؑ کی اندر نہ جو شش رہ گیا
 اوہ فنکر دکن دے نظارے کن گئے
 نہ "جشن فرید" نے جشن ملتان
 کہتاں او باغ لائے حسان والا
 ادثر گردیز "دیاں بہن مجلساں یاد
 ساڈے دل کون ہا آیا باغ اور اس
 رہی اے حالت حسین آگاہی اندر
 حسین آگاہی ہے ملتان دآمال"
 اویسی مولوی پوہڑے اندر
 میں اپنی لہلی دے اٹھاں لال لہڑے
 صدر ملتان دیاں بہن یاد باتاں
 دلی در باہروں منشی شہیدے
 سعادت مند بی بی پاکٹ مائی"
 ہے قائم پاک دروازہ انہاندا

ہا ہک "آغا" سوادہ خاموش رہ گیا
 او راہیں کن گیاں او تارے کن گئے
 رہیاں باقی نہ ملتان سوناماں
 تے کتہہ میلہ رہیا ملتان والا
 قلعے تے دملدے دیاں بہن چستان یاد
 چھتاں آہنہندے بہن سمجھ عام تے خاکی
 پکھی جیویں پھاسدا ہے پھاہی اندر
 پئے رلدے اٹھاں بہرے تے لال
 وچنیدے بہن ہمیشہ علمی جوہر
 مٹی توں چھنڈکے موئی پاند پڑھڑے
 نہیں بھل دیاں او مہریاں تے بناتاں
 تے اندوں خوشحال بیاں قریشی سعید
 او ماپاکاں دی تے پاکاں دی سبائی
 تے عرشیں فرخیں آوازہ انہاندا

لے ملتان اکادمی جنہاں جو جھانان حضرت آغا خاموش ہا۔ تمام وڈیاں لوکان وا ادارہ ہا۔ شاید میں غلام
 مرگیا۔ جے آغا صاحب میں کون عوامی سطح تے چلاون ہاتے ہیں ادارے توں ساکوں وڈیاں امیدیاں بہن۔
 ملتان دیا ترقی پسند اتے نویں نسل دیاں شاعراں اتے ادیبان وا ادارہ جنہن دے اندر ریاضی انور
 شہیر حسین اختر۔ خادر جبکانی۔ پروفیسر عرش صدیقی اتے پروفیسر عبدالغفار وڑائی ڈاڈھاکم کر نیدے
 بہن۔ برانسوس جو ایہہ دی جلدی ختم تھی گیا (م۔ ح)

ملتان تے زبان دیاں کتاباں چھاپن والے اندون پوہڑ گیت دے مولوی حقیقت دے وچہ سزائیگی
 تہذیب اتے ادب دے محسن اتے ملتان دے نوکثور بہن۔ لکھ حضرت حافظ جمال اللہ "دوے خلیفہ اتے
 فارسی لسانی دے قادر الکلام شاعر منشی غلام حسن شہید۔ فارسی وچ حسن تے ملتان وچ گامگاہ تخلص ہا۔
 لکھ شہزادہ مراد دا درباری شاعر فارسی زبان دا بدیہہ گواصل ریا کو ملتان دا حضرت سعید خان قریشی
 جنہن دا نزار دلی دروازے دے مشہور ہے۔ حضرت شاہ رکن عالم نوری دی والدہ ماجدہ بی بی راستی پاکدامن
 جنہن دے ناں توں پاک دروازہ مشہور ہے۔

رہے شالا اے جوک آباد اہناندی
 ہے اکھ ہووے تاں اٹھ ملتان ڈیکھو
 کڈا جیں آندے ہن جنہن درتے عرش
 توں گان دی دال تے شہزادیاں مردیاں
 حرم در دا کبابی وی غضب ہا!
 زکیے یاد اوں کوں ہک زمانہ
 ڈو جھیں لفظیں دے وچ ملتان ہا
 اسڈے بعد اوں ول کہیں نہ تکیا
 پرانیں یادیں کوں فی الفور گھن آ!
 او منجھیاں کن گیاں او پیلے کن گئے
 منجھاں رل گیاں نہ لہندا کوئی ساراں
 کریندے عرض ہک خان "اخر"
 این مٹھری پولڑی کوں لاؤ چھپاتی
 ہیں پولی تے ثقافت کوں بچاؤ
 ملک، بوسن۔ تے خواجے مولتان
 سدا یکی دے ہن عاشق حقیقی

ہے درپاکاں دا اہج تائیں یاد اہناندی
 حسن پردانہ گورستان ڈیکھو
 حضور ی باغ دے ہن یاد و تشریح
 نہیں بھلے دیاں او سپانیاں گھنٹے گھردیاں
 حسین آگا ہی واقفہ عجب ہا!
 میڈا اصلی ٹھکاناں "آستانہ"
 ادب تے علم دا استھان ہا
 انھن اوں کنوں کوئی رہ نہ سکیا
 میڈے "طوفان" دا ادہ دور گھن آ
 جو ہانے وقت گذریں ویٹھے کن گئے
 نہ او رانجھانہ رانجھ دیاں تنواریاں
 میڈا دیرن میڈے جند جان اختر!
 ڈیو و ملتانی کوں لڑیں حیاتی
 محض گالیس نہ پبلک کوں سناؤ
 قریشی تے گیلانی، خاکوانی
 او گردیزی ہوں یا کہ صدیقی

اے گورستانیں دے شہر ملتان وایک قدیم گورستان اے۔ حضرت اسد ملتانی مرحوم دا خیال ہا جو حسن پردانہ
 سائیں وی شاعر ہن جنہن تاں تے پردانہ "مخلص معلوم عقیدے" کھو جنا کیتی وپنے تاں حضرت حسن پردانے دے
 سالات اتے کتاب مزور لہجہ پوسی۔ پین گورستان اندر وی ملتان دے ہزاراں لال مٹی وچ چھپے پئے ہن۔
 اے حضور ی باغ پیر خورشید کالونی دانا مور بزرگ مخدوم احمد کبیر علم اتے ادب دا شوقین اتے قدردان ہا اوندے
 فرزند مخدوم خورشید احمد قریشی کوں وی علم دی لذت حاصل اے۔ میڈا جگری یا پیر آفتاب احمد قریشی ملتانی زبان تے
 ادب داریا تے دوست پرورد انسان اے۔ اے ملتان دامت شہور علمی ادبی رسوائی ماہانہ رسالہ "آستانہ" دے
 جنس دا ایڈیٹر دے خاکسار ہا۔ تے جیڑھا ہن مرحوم ملتی گئے۔ اے لاہور دے ہفتہ وار "چٹان" دی بدزبان دا بول
 ڈیون خاطر خاکسار لہجہ وچ "طوفان" دا ایڈیٹر بنیا ہا۔ ادہ دور واقعی میڈی طوفانی صحافت دا دور ہا۔

ملان - ملوانے - ذاکر - پیر سارے
 لوٹکل دا پدھن جے رل کے تہلا
 کرو زندہ سرائیکی زباں کوں
 ساڈی تہذیب اتے ساڈا کلچر
 موئن وڑو اتے مکران سارا
 ساڈی تہذیب ہے غیراں دے قابو
 توں اپنی پوٹی تے کلچر کوں بگنی لا
 ڈینھوں ڈینہہ رکھو تہم اپنا بگڑنا
 قسم میڈی، میڈا تن من تہا ڈا
 سرائیکی اکیڈمی چلاؤ
 سماعت تے میڈیاں بگالیں گراں ہن
 نہ کھا کن چپ مٹی اے حسان بس کر
 جے مٹی سنگھدی عمل کرن دا دس کر

بے - پدھرے تے پینگر دیر سارے
 سنائی مٹی ویسی اے ٹکڑیا منہلا
 مٹاؤن نہ ڈیو اپنے نشاں کوں
 ہڑپہ، ٹیکسلا توں وی اے برتر
 حقیقت دچہ ہا اے ملتان سارا
 ساڈی پوٹی دی ڈو جھی شکل اردو
 پنھاں دے پچھوں لگ کے مٹی نہ جھلا
 یا با نکل مٹی نہ جیس رستے داسو پنھاں
 غریبی حال سارا دھن تہا ڈا
 تے ساریں مکیں اے پوٹی کھنڈاؤ
 جے سوچو سمجھو تاں اے جرز جہاں ہن

نوٹیاں فلماں دے پیکارڈ * ریکارڈ پلیئر * ریکارڈ سپینچر

پنی کپ آرم * پنی کپ ہیڈ * تے انہاندے کل پڑے

*

ملتان شہر دی وڈی قدیم تے مشہور دوکان

فون: ۲۱۸۹

حسین اکاہی
 سرکلر روڈ
 ملتان شہر

ایس جلیفٹ کمپنی

پریت پھارن ٹ

ڈیکھ نہ ویلھا تتا ٹھڈا۔ سکل! پندھ کپیندی ورنج،
 رات اندھاری۔ سرتے پاری۔ رسیا پیر گو لیندی ورنج
 گرمی تاوے۔ پگھر آوے۔ پالا کیتے۔ کنٹریں چھٹے
 پٹھ تے ڈیکھن کوڑے کسی۔ اگتے پیر و دھیندی ورنج
 جنگل چھا لیں۔ روہ لتاڑیں۔ باسن سے سے واسک ناتگ
 تاناگھ پیل دی رکھیں دم دم۔ پل پل پیر سرنیدی ورنج
 اٹھن تکھے۔ ڈیرن ویری۔ خان پٹل مدھوش
 پٹھ نہ گھلی۔ رو نہ کھلی۔ لوڑ نبہاہ تنگھیندی ورنج
 پٹھ ہے پرے۔ دلڑی ڈرے۔ کینے لوں لوں وال
 پٹھ کے "دی آواز تے سستی" کھج دی زہ سڈیندی ورنج
 پٹھ پیرے پیو ما۔ پیریں چھالے۔ مرہہہ کیتا بیسال
 جے پٹھیں کسی! پریت پھارن ٹ۔ سول سے سرنیدی ورنج